

Utlåtande 2008:151 RVI (Dnr 327-1353/2008)

Införande av valfrihetssystem inom äldreomsorgens dagverksamhet

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Valfrihetssystem avseende den biståndsbedömda dagverksamheten inom äldreomsorgen införs fr.o.m. den 1 juli 2009 i enlighet med vad som föreslås i föreliggande ärende.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram och föreslå ett ersättnings-system utifrån de principer som angivits i föreliggande ärende samt ansvara för att genomföra informationsinsatser, riktade till berörda personalgrupper och medborgare.

Kommunstyrelsen beslutar, under förutsättning av att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, för egen del följande

Stadsledningskontoret ges i uppdrag att genomföra informationsinsatser till berörda personalgrupper och medborgare.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Kommunfullmäktige har beslutat att valfriheten ska öka och att staden ska skapa förutsättningar för att ge invånarna så stor valfrihet som möjligt. Inriktningen är att stadens verksamheter, organisation och arbetssätt ska anpassas för att möta stockholmarnas preferenser. Inom flera av de verksamheter som berör invånarna allra mest ska system för att underlätta valfriheten införas. I

budgeten för 2007 gavs kommunstyrelsen i uppdrag att utreda och föreslå system för valfrihet inom en rad områden.

Målet med valfrihetssystemet är att:

- valfriheten för den enskilde ska öka
- mångfalden ska öka – det ska finnas många aktörer att välja bland och med olika profiler och inriktningar
- kvaliteten ska öka genom att brukarna kan välja de boenden som har en god kvalitet
- det ska vara lättare för små och nya företag att komma in och etablera sig på marknaden, t.ex. personal som vill starta eget och ”knoppa av”
- kostnaderna för verksamheten ska inte öka på grund av systemet.

Kommunfullmäktige beslutade den 5 november 2007 att införa valfrihetssystem inom äldreomsorgens särskilda boenden. Nästa område inom äldreomsorgen att gå vidare med är dagverksamhet.

Föreliggande ärende utgör förslag till hur ett valfrihetssystem för äldreomsorgens dagverksamhet kan införas i Stockholms stad och ett förslag på inriktning för det fortsatta arbetet.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets förnyelseavdelning i samråd med stadsledningskontorets finansavdelning, juridiska avdelningen samt med äldreförvaltningen. Vidare har dialog förts med äldreomsorgschefer, utförare, med flera inom Östermalms, Norrmalms och Södermalms stadsdelsförvaltningar. Ärendet är förhandlat i CESAM den 3 juni 2008.

Ärendet har remitterats till äldrenämnden samt stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Norrmalm och Spånga-Tensta. Kommunstyrelsens pensionärsråd har inkommit med synpunkter på ärendet den 12 augusti 2008.

Äldrenämnden instämmer med stadsledningskontorets förslag.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget om att införa valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter. Detta innebär att den äldre själv, efter biståndsbeslut, kan välja utförare och profil på sin dagverksamhet. Nämnden ser dock att kostnaderna för resor till och från dagverksamheterna kan öka.

Farsta stadsdelsnämnd anser att förslaget till införande av valfrihetssystem inom äldreomsorgens dagverksamhet är positivt för den enskilde. Nämnden

delar stadsledningskontorets uppfattning att stadsdelarna i planerandet och genomförandet av upphandlingar bäst själva kan bedöma om en dagverksamhet ska ingå i en större enhet eller brytas loss. Nämnden instämmer i förslaget att utreda och föreslå exakta former för hur lokal- och resekostnader ska hanteras.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att förslaget om valfrihet i dagverksamheten ligger i linje med valfriheten inom övriga delar av äldreomsorgen men menar att det finns behov av en för staden gemensam planering av antalet platser och typer av dagverksamheter. Det är också angeläget med en beskrivning av hur köerna ska administreras. I ett kommande förslag till ersättning menar nämnden att ett system där transportkostnaden utgör en del av ersättningen till utföraren vore att föredra.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att det klart framgår vilka kostnader som ska ingå i pengarna. Det är viktigt att det vid utredning om kostnaderna för dagvård tas med alla reskostnader till och från verksamheten. Nämnden anser att valfrihet inom dagvård är logisk utifrån den strävan som finns att göra all äldreomsorg tillgänglig för alla.

Kommunstyrelsens pensionärsråd framhåller att fler öppna dagverksamheter måste inrättas i staden.

Mina synpunkter

Med införandet av valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter tas ännu ett steg mot en äldreomsorg som präglas av hög kvalitet, inflytande, individualisering och trygghet. Utformningen av det stöd som ges, även i form av biståndsbedömda dagverksamheter, ska kännetecknas av valfrihet. Värdighet och respekt är utgångspunkten för att äldre ska kunna leva sina liv som de själva önskar.

Valfrihetssystemet innebär att äldre, som efter biståndsbeslut beviljas dagverksamhet, ska kunna välja bland de dagverksamheter som ingår i valfrihetssystemet. Valet ska inte begränsas till viss stadsdel. Valfriheten gäller insats i enlighet med biståndsbeslut. Detta innebär att om behovet avser en speciell kompetens eller omsorg så begränsas valmöjligheten till de omsorgsgivare som erbjuder detta. Det skall också vara möjligt för den äldre att byta dagverksamhet och, om plats inte kan erbjudas direkt, ställa sig i kö till en viss dagverksamhet.

För att kunna nyttja rätten att välja krävs att äldre och deras anhöriga får tydlig information om vilka erbjudanden som står till buds utifrån deras specifika hjälpbehov. Alla aktörer inom valfrihetssystemet ska finnas presenterade

på ett, för brukarna och deras anhöriga, lättillgängligt sätt. För att underlätta valet ska också kvalitetsredovisningar och resultat från brukarundersökningar redovisas för respektive verksamhet. Informationen ska finnas tillgänglig via Internet, men också genom en tydlig och lättöverskådlig tryckt information. Precis som tidigare ska naturligtvis också biståndsbedömaren tillhandahålla information om möjliga val och vid behov vara allmänt behjälplig i valprocessen. Staden planerar även ytterligare informationsinsatser till stadens medborgare.

Förutsättningarna för fast ersättning är goda vad avser dagverksamhet. Den ska vara enhetlig och avse ersättning per dag och inte delas in i nivåer. Där-
emot är det nödvändigt att ha olika ersättningar för dagverksamhet med demensinriktning respektive dagverksamhet med social inriktning eftersom grupperna är mindre och personaltätheten högre i verksamhet med demensinriktning. De internpriser för dagverksamhet som stadens nämnder anger i sina verksamhetsplaner visar också på att demensverksamheten i allmänhet är dyrare än den sociala verksamheten.

Den framtagna ersättningen ska avse själva omsorgsinsatsen. Varken lokal- eller transportkostnader skall omfattas av pengarna, utan regleras på annat sätt. I samband med att förslag till ersättningar tas fram, ska stadsledningskontoret utreda och föreslå de exakta formerna för hur lokal- och resekostnader ska hanteras inom ramen för valfrihetssystemet. Det är då viktigt att hänsyn tas till att lokalkostnaderna varierar mellan olika verksamheter, men också att hänsyn tas till hur incitament kan skapas för ett så effektivt lokalutnyttjande som möjligt, att systemet inte blir kostnadsdrivande och att förutsättningarna blir så lika som möjligt mellan egen och enskilt driven verksamhet.

Valfrihetssystemet planeras att träda i kraft den 1 juli 2009. Med framförhållning och planering, inte minst av information och semestrar, bör det vara en fullt möjlig målsättning.

Bilaga

Reservationer m. m.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Carin Jämtin* (s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande

1. Avslå föredragande borgarrådets förslag till beslut.
2. Stimulera utbyggnaden av biståndsbedömda dagverksamheter.
3. Ta fram tydliga kvalitetskrav för öppna och biståndsbedömda dagverksamheter
4. Följa upp tillämpningen av riktlinjerna för biståndsbedömning till dagverksamhet i olika delar av staden.
5. Förtydliga stadens riktlinjer så att äldres möjlighet att välja dagverksamhet ökar.
6. Ta fram förslag om hur äldres inflytande över innehållet i verksamheten och rättigheter enligt socialtjänstlagen kan stärkas i hela äldreomsorgen.

Den borgerliga äldrepolitiken har fokus på valfrihet när ett biståndsbeslut väl är fattat och förbiser behovet av att stärka äldres rättigheter enligt socialtjänstlagen. Kärnfrågan är inte ett systemskifte enligt marknadens principer utan möjligheten till en generös biståndsbedömning för dagverksamhet i den omfattning som våra äldre behöver.

Tyvärr har resursbristen inom äldreomsorgen tvingat fram en restriktiv biståndsbedömning där äldre har fått biståndsbeslut omprövade och blivit hänvisade till öppna dagverksamheter. I en del fall har äldre fått omfattningen reducerad till bara en dag i veckan. I takt med att fler äldre bor kvar hemma och även vårdas av anhöriga behövs fler platser i biståndsbedömd dagverksamhet med olika inriktningar.

Självklart är också utbyggnaden av sociala mötesplatser positiv men kan inte ersätta en biståndsbedömd verksamhet för dem som har större behov. Det är viktigt att staden tar ansvar och har anställd personal även i de öppna verksamheterna, så att dagverksamheten inte står och faller med ideella krafter.

Självklart ska äldre kunna välja önskad biståndsbedömd dagverksamhet inom ramen för rimliga kostnader. Vi ser därför fördelar med ett enhetligt pris för likartade inriktningar oavsett vem som driver verksamheten, vilket kan ordnas utan pengsystem. Ett enhetligt pris måste dock kombineras med tydliga kvalitetskrav för att inte vinstdrivande företag ska försämra kvaliteten för att få ut sin vinst.

Möjligheten att köa till önskad dagverksamhet, även i annat stadsdelsområde än det egna, är fullt rimlig, men om det ska vara meningsfullt med en kö behöver antalet platser byggas ut. Önskemål om alternativa utförare kan tillgodoses genom ramavtal om enstaka platser. Stadsdelsnämnderna ska själva bestämma om de har behov att upphandla privat driven verksamhet. De befintliga dagverksamheterna behöver finnas kvar i kommunal regi för att säkra valfriheten. Den upphandling av entreprenader som ingår i de borgerliga valfrihetssystemen hotar i själva verket valfriheten eftersom alla verksamheter då kommer att övergå i privat drift. Ingen garanti ges i det föreslagna systemet för att kommunala verksamheter ska finnas kvar.

Inflytandet över innehållet i verksamheterna behöver också stärkas. Ett ökat inflytande kan säkras genom tydligare riktlinjer, utbildning av personal, aktiv information om äldres rättigheter, stöd till äldre som saknar anhöriga eller har svårt att tala för sig, ökad hjälp att överklaga samt stark intern kontroll av att riktlinjerna efterlevs.

Vi skulle önska att den borgerliga majoriteten kunde gå från att hantera olika sorters organisations- och formfrågor, till att fokusera på innehållet, kvalitén och verksamheternas ekonomiska förutsättningar. Ständiga organisationsförändringar och personalneddragningar drabbar många äldre och gör att många av dem upplever otrygghet.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Yvonne Ruwaida* (mp) enligt följande.

Det är bra att valfrihetssystemet inte tillåter begränsningar till en viss stadsdel, det är ett viktigt led i att få slut på den så kallade ”stadsdelsarresten”. Den äldre ska kunna byta dagverksamhet när han eller hon så önskar. Valfrihetssystemet kan leda till en större mångfald, eventuellt med olika inriktningar på dagverksamheterna och flexibla öppettider, som helg- och kvällsöppet.

Målen för systemet bör vara att valfriheten för den enskilde ska öka, likaså mångfalden och kvaliteten. Däremot bör det inte ställas upp politiska mål om att en viss del av dagverksamheten ska drivas av privata utförare, eller att kommunala verksamheter ska ”avknoppas”. Det ska alltid vara möjligt att välja en kommunalt driven verksamhet.

Det finns en risk att valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter leder till att transportkostnaderna ökar. Det är därför viktigt att noga följa kostnadsutvecklingen, och att kunna garantera finansieringen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Valfrihetssystem avseende den biståndsbedömda dagverksamheten inom äldreomsorgen införs fr.o.m. den 1 juli 2009 i enlighet med vad som föreslås i föreliggande ärende.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram och föreslå ett ersättningsystem utifrån de principer som angivits i föreliggande ärende samt ansvara för att genomföra informationsinsatser, riktade till berörda personalgrupper och medborgare.

Kommunstyrelsen beslutar, under förutsättning av att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, för egen del följande
Stadsledningskontoret ges i uppdrag att genomföra informationsinsatser till berörda personalgrupper och medborgare.

Stockholm den 10 september 2008

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ewa Samuelsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Tomas Rudin, Roger Mogert, Teres Lindberg* och *Malte Sigemalm* (alla s) och *Inger Stark* (v) med hänvisning till reservationen av (s) och (v) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Emilia Hagberg* (mp) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (mp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Kommunfullmäktige har beslutat att valfriheten ska öka och att staden ska skapa förutsättningar för att ge invånare så stor valfrihet som möjligt. Inriktningen är att stadens verksamheter, organisation och arbetssätt ska anpassas för att möta stockholmarnas preferenser. Inom flera av de verksamheter som berör invånarna allra mest ska system för att underlätta valfriheten införas.

Kommunfullmäktige beslutade den 5 november 2007 att införa valfrihetssystem inom äldreomsorgens särskilda boenden. Nästa område inom äldreomsorgen att gå vidare med är dagverksamhet.

Föreliggande ärende utgör förslag till hur ett valfrihetssystem för äldreomsorgens dagverksamhet kan införas i Stockholms stad och ett förslag på inriktning för det fortsatta arbetet.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Valfrihetssystemet innebär att brukare som efter biståndsbeslut beviljas dagverksamhet ska kunna välja bland de dagverksamheter som ingår i valfrihetssystemet. Valet ska inte begränsas till viss stadsdel.

Valfriheten gäller insats i enlighet med biståndsbeslut. Detta innebär t.ex. att om behovet avser en speciell kompetens eller omsorg så begränsas valmöjligheten till de omsorgsgivare som erbjuder detta.

Alla aktörer inom valfrihetssystemet ska finnas presenterade på ett, för brukarna och deras anhöriga, lättillgängligt sätt. För att underlätta valet ska också kvalitetsredovisningar och resultat från brukarundersökningar redovisas för respektive verksamhet.

Målet är att valfrihetssystemet ska innehålla ett rikt utbud av inriktningar och de enskilda individernas valfrihet ska öka också genom ökad lyhörddhet för invånarnas önskemål och krav.

Invånarna får genom valfrihetssystem nya vägar att påverka kommunens serviceutbud. Personer med likartade behov får också möjlighet att välja service på lika villkor.

Om dagverksamhet

Dagverksamhet för äldre är ett begrepp som omfattar både öppen och biståndsbedömd verksamhet.

Öppen dagverksamhet

Stadens öppna dagverksamheter fungerar som mötesplatser, sociala knutpunkter dit äldre kan söka sig för att aktivera sig och träffa andra.

Exempel på aktiviteter inom öppen dagverksamhet är gemensamt handarbete, filmvisning, andaktsstunder, bingospel, tematräffar och träning.

Verksamheten är, som namnet indikerar, öppen. Den äldre kan komma och gå efter eget kynne, ingen registrering av besökare görs och det kostar heller inte något för den äldre att besöka en öppen dagverksamhet. Den äldre är fri att besöka vilken som helst av stadens dagverksamheter och är således inte begränsad till en viss stadsdel.

En inventering som genomfördes under hösten 2007 av äldreförvaltningen visar att det i staden finns ett fyrtiotal öppna dagverksamheter. I huvudsak både drivs och finansieras dessa verksamheter av respektive stadsdelsnämnd. Det förekommer också att öppna dagverksamheter drivs i samarbete mellan stadsdelsnämnd och frivilligorganisationer. I några fall drivs öppen dagverksamhet som kommunövergripande verksamhet, där ansvarig stadsdel får särskilda anslag i budgeten för verksamheten. En kommunövergripande verksamhet har i regel en speciell inriktning eller profil.

I stadens budget för 2008 står att antalet öppna dagverksamheter för äldre ska öka och i linje med detta beslut förbereder flera stadsdelar etablerande av nya verksamheter.

Biståndsbedömd dagverksamhet

Biståndsbedömd dagverksamhet ordnas av stadsdelsförvaltningarna och riktar sig till personer över 65 år. Det är biståndshandläggaren på stadsdelsförvaltningen som fattar beslut om möjligheten att delta i dagverksamhet. Av beslutet framgår också i vilken omfattning den äldre ska ges möjlighet att delta i dagverksamheten. Den äldre betalar en avgift för deltagande samt avgift för måltider.

Dagverksamhet kan ge stöd att upprätthålla den äldres psykiska och fysiska funktioner och kan fungera som ett komplement till hemtjänst eller som avlastning till anhöriga. Med dagverksamheten och de sociala aktiviteter som där anordnas kan ensamhet och isolering brytas. Ett övergripande mål med den biståndsbedömda dagverksamheten är att fördröja behovet av vård- och omsorgsboende.

Biståndsbedömd dagverksamhet är ofta särskilt inriktad på äldre som drabbats av demenssjukdom, men kan även rikta sig till andra grupper. I det senare fallet omtalas i regel verksamheten som dagverksamhet med social inriktning. På dagverksamheterna finns det tillgång till medicinsk, psykologisk och social kompetens för behandling av både demens och somatiska sjukdomar.

I stadens biståndsbedömda dagverksamheter erbjuds en rad olika aktiviteter och insatser. Inom stadens dagverksamheter med demensinriktning erbjuds bland annat minnesträning, dansterapi, social träning, högläsning, promenader och korsordslösning.

Enligt uppgifter från äldreförvaltningen fanns det i februari 2008 i staden 44 biståndsbedömda dagverksamheter som riktar sig till personer över 65 år.

I januari 2008 omfattades 1290 personer av dagverksamhet.

Av dessa bodde 1199 i ordinärt boende och 91 personer i särskilt boende.

Uppgifter från stadens utrednings- och statistikkontor visar att under januari 2008 omfattade den dagliga verksamheten 13 552 dagar i hela staden. Det innebär att varje person som beviljats biståndsbedömd dagverksamhet i snitt går drygt tio dagar per månad.

Fördelat på de huvudsakliga inriktningarna demens och social inriktning omfattar demensdelen 70 % av det totala antalet platser. Resterande del omfattar i huvudsak verksamhet med social inriktning. Det finns också en verksamhet med inriktning mot socialpsykiatri.

Normalt sett erbjuds den äldre efter det att biståndsbedömning skett plats på dagverksamhet inom den egna stadsdelen. I det att plats inte kan erbjudas inom stadsdelen eller att den äldre har behov som kräver en viss inriktning, t ex psykiatrisk, sker köp av plats från andra stadsdelar eller, mer sällan, av privat vård- och omsorgsgivare.

De allra flesta dagverksamheterna inom staden drivs i kommunal regi. Fem verksamheter drevs i februari 2008 på entreprenad. Antalet entreprenader ökar i det att stadens nämnder genomför upphandlingar i enlighet vad de angivit i sina aktivitetsplaner.

Utöver de verksamheter som drivs i egen regi och i entreprenadform köper staden, som angavs ovan, ett fåtal platser av privata aktörer, belägna inom och utanför stadens gränser.

Att etablera ett valfrihetssystem

Omvärldsanalys.

En kartläggning som stadsledningskontoret genomfört visar att det i dagsläget är relativt sällsynt med valfrihetssystem inom äldreomsorgens dagverksamhet. Två kommuner som har infört valfrihet inom dagverksamheten är Nacka och Järfälla.

Nackas valfrihetsmodell ser i korthet ut enligt följande: Kommunen har avskaffat biståndsbedömningen avseende dagverksamhet. De av kommunens äldre som önskar delta i en dagverksamhet kan vända sig direkt till verksamheten och bli inskriven där. Vid behov kan biståndshandläggarna informera och förmedla kontakt till dagverksamheterna. Efter besök på dagverksamheten kommer parterna överens om startdatum och hur ofta den äldre ska delta. Därefter meddelar dagverksamheten biståndshandläggaren om överenskommelsen varefter biståndshandläggaren fattar beslut om dagverksamhet. Ersättning utgår till utförare under förutsättning att den enskildes vistas på dagverksamheten minst fem timmar om dagen. Ersättning utgår i normalfallet, utifrån en grundnivå. I de fall behovet av omsorg bedöms som särskilt omfattande kan kommunen bevilja ersättning utifrån två ytterligare nivåer. Bedömningen görs då på liknande vis som sker för vårdbehovsmätningar för de särskilda boendena.

Nacka kommun ersättningsnivåer, budget för 2008:

Checkgrupp, nivå kronor per dag	1	2	3
Kommunala anordnare	287	453	761
Privata anordnare	305	480	807

Resor sker under förutsättning att beslut om färdtjänst fattats. Utföraren ansvarar för beställning och samordning av resor till och från dagverksamhet. Kostnaden för resor är dock inte inräknad i checkbeloppen ovan, utan betalas av beställaren.

I Nacka kommun finns det sammanlagt sju dagverksamheter. Sex av verksamheterna drivs i kommunal regi och en i privat. (efter auktorisation) Nacka har inte och avser inte, enligt uppgift, att lägga ut driften av de egna dagverksamheterna på entreprenad.

Som en konsekvens av beslutet att ta bort krav på biståndsbedömningen finns det inom Nacka kommun inte någon öppen dagverksamhet, så som fallet är i Stockholms stad.

Järfällas valfrihetsmodell bygger på dagverksamhet som påminner om den i Stockholms stad. Det innebär en bibehållen biståndsbedömning och en åtskillnad mellan demens och somatik. I kommunen finns tre biståndsbedömda dagverksamheter, varav en drivs i kommunal regi. Totalt omfattas 147 personer av den biståndsbedömda dagverksamheten. I motsats till Stockholms stad är den sociala delen större än demensverksamheten och omfattar 87 personer. Ersättning till utförare är 2008 bestämd till 532 kronor per person och dag. Enligt företrädare för kommunen som stadsledningskontoret varit i kontakt med är erfarenheterna av ersättningssystemet goda. Ett system med en nivå är enkelt att tillämpa och kräver inte administrativt merarbete i form av vårdbehovsmätningar etc. Utöver den biståndsbedömda delen finns flera öppna verksamheter, så kallade dagcentraler.

Vägval för Stockholms stad

Stadens inventering visar, enligt äldreomsorgschefer och annan expertis, som stadsledningskontoret har varit i kontakt med, att de äldre som ingår i den biståndsbedömda dagverksamheten i allmänhet har ett omfattande omvårdnads- och omsorgsbehov. Detta gäller både för verksamhet med demensinriktning och för den sociala verksamheten. Detta understryks av den inventering som dagverksamheten Bo Bergman inom Östermalms stadsdelsförvaltning har genomfört i syfte att bedöma hur många människor som befann sig i den biståndsbedömda dagverksamheten som i stället skulle kunna vistas i öppen dagverksamhet. Resultatet blev en person av det sextiotal som ingick i förvaltningens dagverksamhet. Det är således inte fel att säga att, som det ser ut idag, de öppna och de biståndsbedömda dagverksamheterna riktar sig till olika målgrupper och att dessa har så pass skilda behov och förutsättningar att en sammanslagning av de två grupperna inte skulle få positiva effekter på verksamheternas kvalitet.

För den öppna dagverksamheten inom staden kan kriterierna för valfrihet redan sägas vara uppfyllda. Den äldre kan välja att besöka vilken av stadens öppna verksamheter som helst.

En grupp äldre, i dagsläget ett nittiotal personer, är beviljade dagverksamhet och bor i vård- och omsorgsboende med heldygnssomsorg. För denna grupp utgör dagverksamheten en integrerad del av heldygnssomsorgen och sker också där den äldre bor. För äldre som beviljats särskilt boende med heldygnssomsorg kommer valfriheten att avse val av boende. Dagverksamhet kan inte därutöver det väljas när den finns i boendet.

Öka mångfalden

Den rika floran av enskilda utförare inom äldreomsorgens särskilda boenden finner inte sin motsvarighet inom dess dagverksamheter. Inte heller finns några centralt upphandlade ramavtal för stadens nämnder att avropa dagverksamhet från. Förutsättningarna att etablera en dagverksamhet borde i flera hänseenden vara mindre komplicerade än att etablera ett särskilt boende.

Valfrihetslagen, om den införs enligt förslag, kommer enligt stadsledningskontorets bedömning att innebära en avsevärd förbättring i förhållande till nu gällande upphandlingslagstiftning. Enligt det förslag som nu ligger ska löpande in- och utträde i valfrihetssystemet vara möjligt och ingen rangordning tillämpas vid ramavtalsupphandling. Beslut i denna del bör inväntas innan staden vidare lägger upp strategi för hur privata aktörer, utöver genom entreprenadupphandlingar, skall inkluderas i valfrihetssystemet.

För de verksamheter som staden idag driver i egen regi har stadens nämnder upprättat aktivitetsplaner som anger när konkurrensutsättning ska ske. Stadsdelarna har påbörjat detta arbete och upphandlingar pågår. Andelen dagverksamheter som drivs på entreprenad kommer således att öka successivt de närmaste åren. Inför införande av valfrihetssystem inom äldreomsorgens särskilda boenden (dnr 327/1752-2007) fann stadsledningskontoret goda skäl att centralt samordna stadens entreprenadupphandlingar av vård- och omsorgsboenden. Stadsledningskontoret gör inte bedömningen att motsvarande förfarande är det bästa vad avser dagverksamheter. Dagverksamheterna i staden ingår ofta som en del av en större helhet, ofta ett servicehus. När nämnderna planerar och genomför sina upphandlingar ingår därför dagverksamheterna i förekommande fall i ett större paket. I somliga fall är det säkert möjligt att bryta loss dagverksamheten, men i andra fall bedöms det inte som tillrådligt, utifrån ekonomiska och andra skäl. Stadsledningskontorets uppfattning är att stadsdelarna själva bäst kan göra dessa bedömningar.

Inom dagverksamhet bör det också finnas mycket goda möjligheter för utförarna att profilera sig avseende inriktning och aktiviteter för den äldre. Det är viktigt att staden i sina upphandlingar inte begränsar dessa möjligheter. Hälso- och sjukvårdssvaret skall under inga omständigheter göras avkall på, men utöver det måste det beredas utrymme att föra in nya tankar och sätta sin profil på verksamheten.

En fast ersättning, peng.

Stadsledningskontorets bedömning är att förutsättningarna för fast ersättning är goda vad avser dagverksamhet. Själva ramarna för verksamheten låter sig väl formuleras, även om verksamhetens innehåll kan variera.

Utgångspunkten stadsledningskontoret har att förhålla sig till vid framtagandet av en fast ersättning är att valfrihetssystemet inte ska vara kostnadsdrivande. Det innebär att de kostnader som staden idag har för dagverksamhet inte ska öka genom att valfrihetssystem införs.

Stadsledningskontoret föreslår att ersättningen, som i Järfällas ersättningssystem, skall vara enhetlig avse ersättning per dag och inte delas in i nivåer.

Stadsledningskontoret anser det dock vara nödvändigt att ha en ersättning för dagverksamhet med demensinriktning och en ersättning för de sociala dagverksamheterna. Det råder i några viktiga avseenden skilda förutsättningar för de två inriktningarna, som att kostnaderna ser olika ut. En sådan skillnad är att grupperna är mindre och personaltätheten högre i verksamhet med demensinriktning. De internpriser för dagverksamhet som stadens nämnder anger i sina verksamhetsplaner visar också på att demensverksamheten i allmänhet är dyrare än den sociala verksamheten.

Den framtagna ersättningen ska avse själva omsorgsinsatsen. Stadsledningskontoret föreslår därför att varken lokal- eller transportkostnader skall omfattas av pengarna, utan regleras på annat sätt.

Stadsledningskontoret föreslår att, i samband med att förslag till ersättningar tas fram, kontoret utreder och föreslår de exakta formerna för hur lokal- och resekostnader skall hanteras inom ramen för valfrihetssystemet. I den fortsatta utredningen måste hänsyn tas till att lokalkostnaderna varierar mellan olika verksamheter. Det är också viktigt att ta hänsyn till hur incitament kan skapas för ett så effektivt lokalutnyttjande som möjligt samt hur man kan skapa så likartade förutsättningar som möjligt mellan verksamhet driven av staden själv och enskilt driven verksamhet.

Inom en stadsdelsnämnd är det ytterst stadsdelsnämnden som ansvarar för att lokalerna nyttjas effektivt samt att kostnaderna ryms inom tilldelad budget. Större investeringar ska dessutom beslutas i kommunstyrelsens ekonomiutskott.

Övriga aktiviteter/ åtgärder

I syfte att skapa förutsättningar för den äldre val måste information om verksamheterna tillgängliggöras för de äldre. Det skall vara lätt att kunna tillgodogöra sig vilka alternativ som ingår i valfrihetssystemet och vad de olika verksamheterna erbjuder. Det skall också vara möjligt för den äldre att byta dagverksamhet och, om plats inte kan erbjudas direkt, ställa sig i kö till en viss dagverksamhet.

Föreliggande förslag innebär ingen skillnad gentemot nuläget vad avser själva biståndsbedömningen. Biståndsbedömaren ska efter bedömningen tillhandahålla information om möjliga val och vid behov vara allmänt behjälplig i valprocessen.

Det förslag till valfrihetssystem inom dagverksamhet som redovisas i föreliggande

ärendet innehåller inte något komplicerat ersättningssystem. Biståndshandläggarna ska ha en förståelse för principer och tankar bakom valfrihetssystemet. Stadsledningskontoret planerar att genomföra informationstillfällen samt ta fram skriftlig information som publiceras på Internet och i broschyrer. Stadsledningskontoret planerar även informationsinsatser till stadens medborgare.

Slutsatser och fortsatt arbete

Stadsledningskontoret föreslår att ett valfrihetssystem inom äldreomsorgens biståndsbedömda dagverksamheter införs fr.o.m. 2009-07-01. Valfriheten ska innebära att den äldre efter ett biståndsbeslut ska kunna göra egna val. Valet ska avse vem som utför den insats som anges i biståndsbeslutet. Valet ska göras bland utförare som finns med i valfrihetssystemet och som kan tillhandahålla den insats som den enskilde är i behov av, någon begränsning till en viss stadsdel ska inte ske. Den äldre skall kunna byta dagverksamhet och även byta dagverksamhet när han eller hon så önskar.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram och i budget för 2009 föreslå ett ersättningssystem utifrån de principer som angivits i föreliggande ärende samt ansvara för att genomföra informationsinsatser, riktade till berörda personalgrupper och medborgare .

BEREDNING

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets förnyelseavdelning i samråd med stadsledningskontorets finansavdelning, juridiska avdelningen samt med äldreförvaltningen. Vidare har dialog förts med äldreomsorgschefer, utförare, med flera inom Östermalms, Norrmalms och Södermalms stadsdelsförvaltningar. Ärendet är förhandlat i CESAM den 3 juni 2008.

Ärendet har remitterats till äldrenämnden samt stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Norrmalm och Spånga-Tensta. Kommunstyrelsens pensionärsråd har inkommit med synpunkter på ärendet den 12 augusti 2008.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 augusti 2008 att besluta i enlighet med stadsledningskontorets förslag samt därutöver anföra:

Med införandet av valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter tas ännu ett steg mot en äldreomsorg som präglas av hög kvalitet, inflytande, indi-

vidualisering och trygghet. Utformningen av det stöd som ges, även i form av biståndsbedömda dagverksamheter, ska kännetecknas av valfrihet. Värdighet och respekt är utgångspunkten för att äldre ska kunna leva sina liv som de själva önskar.

På några punkter skiljer sig äldreförvaltningens och stadsledningskontorets (SLK) bedömningar. Äldreförvaltningen förordar centralupphandling av dagverksamheter medan SLK ser fördelar med att stadsdelsnämnderna sköter detta när servicehusen alltjämt upphandlas av stadsdelsnämnderna och dagverksamheter ofta är belägna i eller i anslutning till servicehus.

Principiellt delar äldrenämnden äldreförvaltningens bedömning om att centralupphandling är att föredra. Men i väntan på äldreboendedelegationens slutbetänkande, regeringens följande proposition och ett avgörande om hur framtidens service- och trygghetsboende ska se ut bör inte den nuvarande upphandlingsordningen förändras.

Äldreförvaltningen föreslår också att valfriheten införs den 1 september 2009, och inte den 1 juli som SLK förordar. Med framförhållning och planering, inte minst av information och semestrar, menar äldrenämnden att det bör vara fullt möjligt att införa valfriheten redan den 1 juli. Det har dessutom budgetmässiga fördelar.

Äldrenämnden förutsätter dock att kommunstyrelsen och SLK i den fortsatta processen visar stor flexibilitet på den här punkten. Det viktigaste är trots allt att valfriheten införs och att det sker på ett ordnat och välplanerat sätt. Inte om det sker två månader tidigare eller senare

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (s), till vilket även ledamöterna Margareta Johansson (v) och Eivor Karlsson (mp) ansluter sig, *bilaga*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 juli 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen är positiv till att valfrihet införs i biståndsbedömda dagverksamheter. Förutom att öka den enskildes inflytande kan införandet av valfrihet öka såväl mångfalden som kvaliteten på dagverksamheterna. Vid en eventuell upphandling av dagverksamheter skulle äldreförvaltningen gärna se fler dagverksamheter med olika inriktningar och flexibla öppettider, t.ex. kvälls- och helgöppet. Vidare delar äldreförvaltningen stadsledningskontorets bedömning att öppna verksamheter/träffpunkter inte ska slås samman med biståndsbedömda verksamheter. Enligt äldreförvaltningens uppfattning ser behoven alltför olika ut i de båda verksamheterna. Enligt äldreförvalt-

ningens uppfattning bör valfrihetssystemet inom dagverksamheter endast omfatta dagverksamheter som är belägna inom Stockholms stad. Ur såväl socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv är det en fördel om alltför långa resvägar kan undvikas.

När det gäller ersättningen till utföraren delar äldreförvaltningen stadsledningskontorets uppfattning om att det bör vara en fast ersättning som utgår från vilken typ av dagverksamhet som avses. Ersättning bör dock utformas så att verksamheter som har ökade kostnader på grund av t.ex. helgöppet, kan få kompensation för detta. Äldreförvaltningen delar också stadsledningskontorets uppfattning om att ersättningen ska avse själva omsorgsinsatsen och att lokal- och transportkostnader regleras separat. För att få en helhetsbild av den totala ersättningen bör dock förslag till hur ersättning för lokal-kostnader och transporter ska utformas, ingå i förslaget om valfrihetssystem inom dagverksamheter.

Stadsledningskontoret gör bedömningen att stadsdelsnämnderna ska ansvara för upphandling av dagverksamheterna samt att den nya valfrihetslagen (LOV) ska inväntas innan upphandlingar påbörjas. Äldreförvaltningen delar uppfattningen om att ett förslag om ny valfrihetslag bör inväntas så att staden kan ta ställning till i vilken form en upphandling ska ske. Äldreförvaltningen förordar dock att en eventuell upphandling av dagverksamheterna sker centralt. Dels för att säkerställa att staden har samma krav och förutsättningar vid upphandling av verksamheter vilket också är ett krav i förslaget till valfrihetslag. Dels för att undvika att de utförare som vill delta i en upphandling inte ska behöva lägga anbud i 14 olika upphandlingar.

Under sommarperioden är en stor del av ordinarie personal och chefer inte i tjänst och större verksamhetsförändringar bör därför undvikas. Det är också svårare att nå ut med information till alla berörda under semestertider. Av de skälen anser äldreförvaltningen att införandet av valfrihetssystem inom äldreomsorgens dagverksamheter bör senareläggas till förslagsvis 1 september 2009.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 augusti 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist, ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert (alla s), *bilaga*.

Reservation anfördes av ledamoten Rosa Lundmark (v), *bilaga*.

Reservation anfördes av ledamoten Jonas Eklund (mp), *bilaga*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 juli 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget om att införa valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter. Detta innebär att den äldre själv, efter biståndsbeslut, kan välja utförare och profil på sin dagverksamhet.

Förvaltningen ser dock att kostnaderna för resor till och från dagverksamheterna kan öka.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 augusti 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Mats E P Lindqvist (mp), *bilaga*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 juli 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till införande av valfrihetssystem inom äldreomsorgens dagverksamhet är positivt för den enskilde.

Förvaltningen delar stadsledningskontorets uppfattning att stadsdelarna i planerandet och genomförandet av upphandlingar bäst själva kan bedöma om en dagverksamhet ska ingå i en större enhet, t.ex. ett servicehus, eller brytas loss.

Det finns en risk att kostnaderna för resor kan bli kostnadsdrivande likaså kostnaderna för lokaler, om det inte finns ett incitament för att ett effektivt lokalutnyttjande blir lönsamt. Förvaltningen instämmer därför i förslaget att utreda och föreslå exakta former för hur lokal- och resekostnader ska hanteras.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 augusti 2008 att remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (v), *bilaga*.

Reservation anfördes av ledamoten Yildiz Kafkas (mp), *bilaga*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 augusti 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget om valfrihet i dagverksamheten ligger i linje med valfriheten inom övriga delar av äldreomsorgen.

Inför ett beslut om valfrihet i dagverksamheterna lämnas här följande synpunkter:

- Införande av valfrihet inom dagverksamheter för äldre skapar behov av en för staden gemensam planering av antalet platser och typer av dagverksamheter. I planeringen bör behov av dagverksamheter för yngre personer med demenssjukdom beaktas.
- När den enskilde själv får välja dagverksamhet och då kostnaderna för resor är höga är det viktigt att det finns ett lokalt utbud av dagverksamhet som är attraktivt och i tillräckligt antal.
- I ett kommande förslag till ersättning anser förvaltningen att ett system där transportkostnaden utgör en del av ersättningen till utföraren vore att föredra.

Förvaltningen anser att det är angeläget med en beskrivning av hur köerna ska administreras. Kommer de boende i en stadsdel att ha företrädare för person från annan stadsdel? Både den sociala dagverksamheten och dagverksamhet för personer med demenssjukdom är viktiga delar i lokalsamhället och ger såväl brukare som närstående möjlighet att delta i sociala sammanhang i närområdet.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 augusti 2008 att godkänna svaret på remissen och översända det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av ledamöterna Rune Olofsson (s), Awad Hersi (mp), Jonas Jungstedt (v), Eva Andersson (s), Azad Hassan (s) och tjänstgörande ersättaren Melad Issa (s), *bilaga*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 juni 2008 har i huvudsak följande lydelse.

En ersättningsmodell med en fast peng kommer att införas. Staden väljer att införa två ersättningar; en för demensdagvård och en för annan dagvård. Det är viktigt att det klart framgår vilka kostnader som ska ingå i pengarna. En kostnadskrävande del i ett beslut om dagvård är resekostnaderna. I vår stadsdel har vi löst detta med att vi själva hämtar och lämnar med egen buss. Detta har bidragit till att hålla kostnaderna för dagvården nere avsevärt.

En klart uttalad intention är att öka mångfalden även inom dagvården. Idag finns många olika utförare av särskilda boenden. Med ett fritt val förmodas efterfrågan av

dagvård med speciell inriktning öka. Detta kan i sin tur medföra att fler aktivt väljer dagverksamhet på annat håll i staden än inom närområdet.

Det är viktigt att det vid utredning om kostnaderna för dagvård tas med alla reskostnader till och från verksamheten. I det fall den äldre väljer en verksamhet långt från bostaden kommer det inte att vara möjligt att köra egna transporter vilket innebär att kostnaderna ökar.

Förvaltningen anser att valfrihet inom dagvård är logisk utifrån den strävan som finns att göra all äldreomsorg tillgänglig för alla.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd behandlade ärendet vid sitt sammanträde den 12 augusti 2008 och framhåller att fler öppna dagverksamheter måste inrättas i staden.

RESERVATIONER M.M.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (s), till vilket även ledamöterna Margareta Johansson (v) och Eivor Karlsson (mp) ansluter sig, enligt följande

Halva mandatperioden har nu gått. Återigen har nämnden ett ärende på bordet som handlar om införandet av nya valfrihetssystem. När tänker den borgerliga majoriteten gå från att hantera olika sorters organisations- och formfrågor, till att fokusera på innehållet, kvalitén och verksamheternas ekonomiska förutsättningar inom äldreomsorgen?

Gärna valfrihet, men först en innehållsrik och trygg vardag.

Ständiga organisationsförändringar och personalneddragningar drabbar många äldre och gör att många av dem upplever otrygghet. Läger man dessutom till att äldreinspektörerna framhäver stora brister i de äldres vardag, utifrån den sociala aspekten, så kan vi konstatera att den borgerliga majoriteten sätter systemen framför människorna.

Förhoppningen om att valfrihetssystemet ska öka mångfalden bland dagverksamheterna är god, men med ökat utbud tillkommer också praktiska problem som behöver lösas. Att den äldre inte längre kommer att begränsas till sin stadsdel är positivt, men det innebär att den äldre numera kommer att kunna gå på en dagverksamhet i andra änden av Stockholms stad. Detta kan medföra höga transportkostnader för Stockholms stad och vi vill efterlysa en tydligare redogörelse för hur detta kommer att hanteras och finansieras.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist, ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert (alla s), enligt följande:

Halva mandatperioden har nu gått. Återigen har stadsdelsnämnden ett ärende på bordet som handlar om införandet av nya valfrihetssystem. När tänker den borgerliga majoriteten gå från att hantera olika sorters organisations- och formfrågor, till att fokusera på innehållet, kvalitén och verksamheternas ekonomiska förutsättningar inom äldreomsorgen?

Gärna valfrihet, men först en innehållsrik och trygg vardag.

Ständiga organisationsförändringar och personalneddragningar drabbar många äldre och gör att många av dem upplever otrygghet. Läger man dessutom till att äldrein-

spektörerna framhäver stora brister i de äldres vardag, utifrån den sociala aspekten, så kan vi konstatera att den borgerliga majoriteten sätter systemen framför människorna.

Förhoppningen om att valfrihetssystemet ska öka mångfalden bland dagverksamheterna är god, men med ökat utbud tillkommer också praktiska problem som behöver lösas. Att den äldre inte längre kommer att begränsas till sin stadsdel är positivt, men det innebär att den äldre numera kommer att kunna gå på en dagverksamhet i andra änden av Stockholms stad. Detta kan medföra höga transportkostnader för Stockholms stad och vi vill efterlysa en tydligare redogörelse för hur detta kommer att hanteras och finansieras. ”

Reservation anfördes av ledamoten Rosa Lundmark (v), enligt följande:

Den borgerliga äldrepolitiken har fokus på valfrihet när ett biståndsbeslut väl är fattat och förbiser behovet av att stärka äldres rättigheter enligt socialtjänstlagen. Kärnfrågan för den äldre är inte ett systemskifte enligt marknadens principer utan möjligheten till en generös biståndsbedömning för dagverksamhet i den omfattning som våra äldre behöver.

Tyvär har resursbristen inom äldreomsorgen tvingat fram en restriktiv biståndsbedömning där äldre har fått biståndsbeslut omprövade och blivit hänvisade till öppna dagverksamheter.

Självklart är utbyggnaden av sociala mötesplatser positiv men kan inte ersätta en verksamhet för dem som har större behov. I takt med att fler bor kvar hemma och vårdas av anhöriga behövs fler platser i biståndsbedömd dagverksamhet.

Självklart ska äldre kunna välja önskad biståndsbedömd dagverksamhet inom ramen för rimliga kostnader. Vi ser därför fördelar med ett enhetligt pris för likartade inriktningar oavsett vem som driver verksamheten, vilket kan ordnas utan pengssystem. Ett enhetligt pris måste dock kombineras med tydliga kvalitetskrav för att inte vinstdrivande företag ska försämra kvaliteten för att få ut sin vinst.

Inflytandet över innehållet i verksamheterna behöver också stärkas. Ett ökat inflytande kan säkras genom tydligare riktlinjer, utbildning av personal, aktiv information om äldres rättigheter, stöd till äldre som saknar anhöriga eller har svårt att tala för sig, ökad hjälp att överklaga samt stark intern kontroll av att riktlinjerna efterlevs.

Möjligheten att köa till önskad dagverksamhet är också fullt rimlig. Om det ska vara meningsfullt med en kö behöver antalet platser byggas ut. Önskemål om privata utförare kan tillgodoses genom att ramavtal om enstaka platser upphandlas. De kommunala dagverksamheterna behöver finnas i kommunal regi för att säkra valfriheten. Upphandling av entreprenader hotar valfriheten eftersom alla verksamheter då kommer att övergå i privat drift.

Reservation anfördes av ledamoten Jonas Eklund (mp), enligt följande:

Stadsledningskontoret föreslår att ett valfrihetssystem inom äldreomsorgens biståndsbedömda dagverksamheter ska införas. Det är bra att systemet inte tillåter begränsningar till en viss stadsdel. Den äldre ska också kunna byta dagverksamhet när han eller hon så önskar.

Målen för systemet bör vara att valfriheten för den enskilde ska öka, likaså mångfalden och kvaliteten. Däremot bör det inte ställas upp politiska mål om att en viss del av dagverksamheten ska drivas av privata utförare, eller att kommunala verksamheter ska "avknoppas". Det ska alltid vara möjligt att välja en kommunalt driven verksamhet.

Det finns en risk att valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter leder till att transportkostnaderna ökar. Det är därför viktigt att noga följa kostnadsutvecklingen, samtidigt som den rörelsefrihet som valfrihetssystemet kan ge bör bejakas.

Remissen ger ett alltför tunt underlag för att bedöma hur ersättningssystemet för dagverksamheterna bör vara utformat, bland annat huruvida det räcker med två ersättningsnivåer (social och demens). För att ta ställning till den frågan behövs en utförligare genomgång av kostnaden för de befintliga dagverksamheterna. Det måste finnas tydliga riktlinjer för personaltätthet och andra kvalitetsfaktorer, så att det inte blir möjligt för någon utförare att "plocka russin ur kakan" genom att inrikta sig på mindre omsorgskrävande brukare.

I samband med detta ärende är det viktigt att komma ihåg att valfriheten faktiskt bara gäller för dem som beviljas biståndsbedömd dagverksamhet. På grund av Enske-de-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnds strama äldreomsorgsbudget har ett antal äldre, som tidigare har fått biståndsbedömd dagverksamhet beviljad av stadsdelsnämnden, nu fått avslag på sina ansökningar och hänvisats till de öppna dagverksamheterna. Det är märkligt, eftersom behovet av den individuellt utformade omsorg som just den biståndsbedömda dagverksamheten kan ge knappast minskar med åldern.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Mats E P Lindqvist (mp), enligt följande:

Stadsledningskontoret föreslår att ett valfrihetssystem inom äldreomsorgens biståndsbedömda dagverksamheter ska införas. Det är bra att systemet inte tillåter begränsningar till en viss stadsdel. Den äldre ska också kunna byta dagverksamhet när han eller hon så önskar.

Det finns en risk att valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter leder till att transportkostnaderna ökar. Det är därför viktigt att noga följa kostnadsutvecklingen, men det är samtidigt viktigt att bejaka den rörelsefrihet som valfrihetssystemet kan ge.

Det är därutöver viktigt att markera att valfrihetsreformen är till för de äldre. Målen för valfrihetssystemet bör vara att valfriheten för den enskilde ska öka, likaså mångfalden och kvaliteten. Om det finns många aktörer med olika inriktningar att välja bland, samtidigt som informationen om dessa är lättillgänglig, kan kvaliteten öka genom att brukarna väljer de verksamheter som håller hög kvalitet. Däremot bör inte äldrenämnden styras av mål som att fler företag ska etableras på marknaden och att personal ska göra avknoppningar.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (v), enligt följande:

Den borgerliga äldrepolitiken har fokus på valfrihet när ett biståndsbeslut väl är fattat och förbiser behovet av att stärka äldres rättigheter enligt socialtjänstlagen. Kärnfrågan för den äldre är inte ett systemskifte enligt marknadens principer utan möjligheten till en generös biståndsbedömning för dagverksamhet i den omfattning som våra äldre behöver.

Tyvärr har resursbristen inom äldreomsorgen tvingat fram en restriktiv biståndsbedömning där äldre har fått biståndsbeslut omprövade och blivit hänvisade till öppna dagverksamheter. Självklart är utbyggnaden av sociala mötesplatser positiv men kan inte ersätta en verksamhet för dem som har större behov. I takt med att fler bor kvar hemma och vårdas av anhöriga behövs fler platser i biståndsbedömd dagverksamhet. Vi ser fördelar med

ett enhetligt pris för likartade inriktningar oavsett vem som driver verksamheten, vilket kan ordnas utan pengsystem. Ett enhetligt pris måste dock kombineras med tydliga kvalitetskrav för att inte vinstdrivande företag ska försämra kvaliteten för att få ut sin vinst.

Inflytandet över innehållet i verksamheterna behöver stärkas. Ett ökat inflytande kan säkras genom tydligare riktlinjer, utbildning av personal, aktiv information om äldres rättigheter, stöd till äldre som saknar anhöriga eller har svårt att tala för sig, ökad hjälp att överklaga samt stark intern kontroll av att riktlinjerna efterlevs.

Möjligheten att köa till önskad dagverksamhet är också fullt rimlig. Om det ska vara meningsfullt med en kö behöver antalet platser byggas ut. De kommunala dagverksamheterna behöver finnas i kommunal regi för att säkra valfriheten. Upphandling av entreprenader hotar valfriheten eftersom alla verksamheter då kommer att övergå i privat drift.

Reservation anfördes av ledamoten Yildiz Kafkas (mp), enligt följande:

Avslå förslaget tills en övertygande analys av ”valfrihetssystemets” förträfflighet kan redovisas, och att det verkligen innebär en valfrihet för brukaren i vården.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamöterna Rune Olofsson (s), Awad Hersi (mp), Jonas Ljungstedt (v), Eva Andersson (s), Azad Hassan (s) och tjänstgörande ersättaren Melad Issa (s), enligt följande:

Stadsledningskontoret föreslår att ett valfrihetssystem inom äldreomsorgens biståndsbedömda dagverksamheter ska införas. Det är bra att systemet inte tillåter begränsningar till en viss stadsdel. Den äldre ska också kunna byta dagverksamhet när han eller hon så önskar.

Det finns en risk att valfrihet inom äldreomsorgens dagverksamheter leder till att transportkostnaderna ökar. Det är därför viktigt att noga följa kostnadsutvecklingen, men det är samtidigt viktigt att det finns stor rörelsefrihet att välja verksamhet.

Det är därutöver viktigt att markera att reformen är till för de äldre, målet är rörelsefriheten för den enskilde ska öka, likaså mångfalden och kvaliteten. Om det finns många aktörer med olika inriktningar att välja bland, samtidigt som informationen om dessa är lättillgänglig, kan kvaliteten öka genom att brukarna väljer de verksamheter som håller hög kvalitet. Däremot bör inte äldrenämnden styras av mål som att fler företag ska etableras på marknaden och att personal ska göra avknoppningar.

Inflytandet över innehållet i verksamheten behöver också stärkas. Ett ökat inflytande kan säkras genom tydligare riktlinjer, utbildning av personal, aktiv information om äldres rättigheter, stöd till äldre som saknar anhöriga eller har svårt att tala för sig, ökad hjälp att överklaga samt stark intern kontroll av att riktlinjerna efterlevs.